

راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح از منظر امام خامنه ای

نویسندگان مقاله

چکیده

این مقاله به بررسی شناخت ابعاد علمی و نظری تفکر راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح آیت اله خامنه ای (مد ظله العالی)، پرداخته شده و سعی در پاسخ به این سؤال است که راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح از منظر امام خامنه ای بر چه مبناهایی استوار است. نقش نیروهای مسلح در زمینه عمل به معیارهای تحقق دولت اسلامی بسیار فعال و لازم است تا در جهت عمل به باورهای تحقق دولت اسلامی فعال تر گردد. این نوشتار با محور قرار دادن کلام امام خامنه ای در ترسیم اهمیت، مؤلفه ها و کارکردهای راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح و نقشی که این موضوع در حوزه دفاع از ارزشها و مبانی ایفا میکند، نگارش شده است. یافته های پژوهش نشان از این داد که مهمترین مولفه ها از دیدگاه آیت اله خامنه ای که متاثر از فرهنگ راهبردی جمهوری اسلامی ایران است شامل ابزار و مولفه های شناسائی و مواضع دشمن، آمادگی نظامی، شناخت لحظه ها و اهداف، قدرت تحلیل، ابزار مناسب استقلال و ثبات، اتکا به ملت و تجهیزات مناسب است که می تواند در اتخاذ استراتژی راهبردهای دفاعی مناسب نیروهای مسلح و افزایش توان دفاعی جمهوری اسلامی ایران در برابر دشمنان موثر باشد.

مقدمه

کشورهای اسلامی در هیچ زمانی از خطر هجوم دشمنان، در امان نبوده و نیستند و از زمانی که اقتدار سرزمین های اسلام و مسلمین در عرصه روابط جهانی آشکار گشت همواره در معرض تهاجم و هجوم دشمنان اسلام بوده اند. عصر حاضر یکی از مقاطع حساس تاریخ اسلام به شمار میرود زیرا دشمنان اسلام از بیم گسترش و نفوذ و اقتدار مسلمین در

عرصه بین المللی هر روز ملت های اسلامی را تهدید نموده و به دنبال سیطره بر ممالک اسلامی و چپاول منابع و ثروت های آنان هستند. مستکبران از بیداری اسلامی و تسلط ملت های مسلمان، بر سرنوشت خود بیمناک و از اتحاد و یکپارچگی آنان در هراس اند و مصمم هستند تا به هر قیمتی مانع ظهور و شکوفا شدن قدرت های اسلامی شوند. رهبر جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت اله خامنه ای به عنوان پرچم دار دفاع از مظلوم در برابر مستکبران همواره موضوع دفاع را جدی گرفته و راهکارهای مناسب را پیش روی مسئولان قرار داده اند. هر موضوعی که ارتباط مستقیمی با قلمرو امنیت ملی و سیاست خارجی کشور داشته باشد را میتوان در عرصه سیاست گذاری راهبردی آیت اله خامنه ای به عنوان فرمانده کل نیروهای مسلح به وضوح مشاهده نمود که همواره سیاست های دفاعی کشور را تبیین و تعیین می نمایند. دفاع همواره جزء مهمی از زندگی بشر و یکی از مسائل بسیار مهم و اساسی روزمره انسانها است؛ زیرا اقدامات دفاعی انسان باعث دفع یا کاهش میزان اثر تجاوز مهاجمان می شود. اما چگونگی دفاع، به عوامل مختلفی مثل توان انسان در مقابل تهاجم، شرایط و امکانات دفاعی انسان، میزان آگاهی و تدبیر انسان و اراده و شجاعت او بستگی دارد (سیاح، ۱۳۶۵، ۴۱۴).

دفاع یکی از آموزه های اصیل اسلامی است که ریشه در قرآن و روایات دارد و به صورتهای مختلف در قرآن، نهج البلاغه و سخنان بزرگان دین مطرح شده است. اما در عصر حاضر و به خصوص در دو دهه اخیر، موضوع نسبتاً جدیدی است که به دفعات توسط حضرت امام خامنه ای مطرح شده است. توصیه ها و رهنمودهای ایشان در خصوص بصیرت و ارتباط آن با دفاع از یکسو و تجارب و سوابق ارزشمند انقلاب اسلامی در مواجهه با حوادث گوناگون از زمان پیروزی انقلاب تاکنون و نقش بصیرت در آنها از سوی دیگر، تبیین کننده اهمیت این تحقیق محسوب میشود. به عنوان نمونه ایشان لزوم آمادگی نیروهای مسلح چنین فرموده اند. تمامی نیروهای مسلح اعم از نظامی و انتظامی و نیز نیروهای پرتوان بسیج باید آمادگی خود را برای دفاع همه جانبه از دستاوردها و آرمان های انقلاب حفظ کنند و این دستوری است که کلیه مسئولین نیروهای مسلح باید آن را به عنوان یک وظیفه مهم دنبال کنند (بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۳۶۸/۱۲/۱۰). بنابراین سؤال اصلی پژوهش این است که راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح در چارچوب نظام جمهوری اسلامی ایران از منظر آیت اله خامنه ای چیست؟

هف این مقاله بازشناسی مفهومی و کلامی و مواضع رهبری در حوزه نظامی و دفاعی جمهوری اسلامی ایران بر روی رویکردهای دفاعی نیروهای مسلح و چالش های مستقیم و غیر مستقیم ایران در منطقه است؛ که بر مبنای آن میتوان راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح از منظر آیت اله خامنه ای و نحوه سیاستگذاری ایشان را در مقابل تهدیدات درک و مورد ارزیابی قرار داد.

بیان مسئله

مجموعه اقدامات موجودات زنده برای حفظ و حراست از حیات خود در برابر خطرات که به منظور تقلیل و یا دفع تجاوز صورت میگیرد را دفاع میگویند. انواع دفاع شامل دو نوع است: الف-دفاع غریزی ب-دفاع آگاهانه. دفاع غریزی بصورت ناخود آگاه صورت میگیرد و در بین موجودات زنده مشترک است مانند عقب کشیدن کشیدن دست به هنگام برخورد با جسم داغ و اما دفاع آگاهانه: این نوع دفاع مختص انسان است و دو تفاوت اساسی با دفاع غریزی دارد که عبارتند از: ۱- هدف انسان از این نوع دفاع حفظ جان، حفظ اعتقادات و میهن خویش است. ۲- انسان بر اساس قدرت تفکر و تعقل و یادگیری های قبلی با خطرات مقابله میکند. در یکی تقسیم بندی دیگر دفاع شامل دو نوع است: دفاع عامل و دفاع غیر عامل. دفاع قهرمانانه ای که جوانان برومند ایرانی در خرمشهر انجام دادند و با تعدادی اندک در مقابل ارتش مجهز صدام چنان مقاومت کردند که دیگر کسی جرات تهاجم به کشور ما را نداشته باشد، از خاطر هیچ ایرانی بیرون نخواهد رفت. به این نوع دفاع، دفاع عامل گفته می شود. دفاع به معنی پس زدن، بازداشتن و وادار کردن است (سیاح، ۱۳۶۵، ۴۱۴). همچنین در فرهنگ عمید (۱۳۶۲، ۵۰۱) دفاع به معنای از کسی حمایت کردن، بدی و آزار را از خود یا دیگری دور کردن، وطن و ناموس و حقوق خود را از دستبرد دشمن حفظ کردن است. در تعریف اصطلاحی دفاع چنین آمده: تدابیری که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناوری توسط یک یا چند کشور متولفه اتخاذ میشود و ... همچنین به حفظ و حمایت از ارزشهایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون داخلی و خارجی و یا ساختاری دفاع تلقی میگردد (نوروزی، ۱۳۸۵، ۳۴۴).

اما مواردی هم پیش می آید که لازم است انسان بدون استفاده از سلاح و مهمالت جنگی، و با استفاده از روش های مناسب دیگری از خود دفاع کند، به این نوع دفاع، دفاع غیر عامل گفته می شود. فاع زمانی محقق خواهد شد که آگاهانه و بر اساس شناخت درست از دشمن و شناخت درست از حق باشد؛ به ویژه زمانی که به واسطه جنگ روانی دشمن، تشخیص بین حق و باطل سخت شود. امروز که دشمنان انقلاب اسلامی به صورت های مختلف و حق به جانب، هدفشان را در نابودی انقلاب اسلامی است و شرایط و اوضاع و احوال پیچیده‌ای که در آن قرار داریم، از یکسو و فرموده مقام معظم رهبری با اشاره به جنگ صفین و بصیرت عمار در آن جنگ که: «بصیرت چیز خیلی مهمی است» (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۰/۱/۲۶). مقام معظم رهبری ضمن تأکید بر اهمیت امنیت ملی در اجرای هر فعالیتی در کشور می فرمایند: امنیت ملی برای یک ملت، از همه چیز واجب تر است. اگر امنیت ملی نباشد، هیچ دولتی نمی تواند کار کند. برای سازندگی هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد؛ نه اقتصاد مردم، نه فرهنگ مردم، نه مسائل اجتماعی مردم، نه مسائل سیاسی مردم» (بیانات در دیدار با جمعی از دانشجویان به همراه اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۸/۴/۲۱). با این اوصاف، محققان این نوشتار سعی دارند با محوریت کلام ولایت، مؤلفه های مد نظر ایشان را در موضوع بصیرت، کارکردهای آن و ارتباطی که بصیرت در حوزه دفاع از ارزشها و مبانی دارد، از طریق بهره گیری از نظرگاه جامعه علمی تجزیه و تحلیل کنند. برای اطاعت از ولایت فقیه و افزایش آگاهی و بصیرت در حوزه دفاع به ویژه برای بسیجیان، نیاز به دانستن دیدگاه ها و نظرات امام خامنه ای بسیار لازم و ضروری است. از آنجاکه تهدیدهای دشمن از سخت به نرم تبدیل شده و از آن به جنگ نرم تعبیر می شود، سلاح ها و ابزار آن، همانند جنگ سخت به راحتی و سهولت قابل شناسایی و ردیابی نیست. ابزار ورود به این عرصه و دفاع در برابر دشمن، بصیرت است. علاوه بر این، سوق دادن نگرش مدافعان جبهه حق (نیروهای طرفدار انقلاب اسلامی و بسیجیان) و نیز متصدیان و مسئولان ذیربط به تأثیر بصیرت در عرصه جهاد و دفاع، ضرورت دارد این موضوع مورد کنکاش و بازشناسی قرار گیرد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، نظری و توسعه ای-کاربردی و بر اساس ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. به علت این که مطالعه حاضر، به دنبال یافتن پاسخی برای سؤالات مطرح شده است تا نتایج آن در نیروهای مسلح و سطح کشور

به کارگرفته شود و یا به عبارتی، به دلیل آن که اطلاعات حاصل از این تحقیق، برگرفته از واقعیات موجود است و قابلیت بهره برداری از آن وجود دارد، از این رو تحقیق از نوع کاربردی است. بدین معنا که محققان با محور قرار دادن کلام ولایت و باز کردن فضای نظریه پردازی و مفهوم سازی جهت توسعه مفهومی و ادبیات تحقیق، برای رسیدن به حق کلام آیت اله خامنه ای اقدام کرده است. روش جمع آوری اطلاعات در این پژوهش، استفاده از روش ترکیبی است یعنی از منابع کتابخانه ای، اسناد و مدارک، نشریات، مجلات و مقالات معتبر.

روش و ابزار جمع آوری اطلاعات و داده ها

در گام نخست، محقق به منظور تبیین اطلاعات تحقیق و مبانی نظری از بین کتب، اسناد و مدارک، اقدام به جمع آوری اطلاعات و داده ها نموده است. در این جهت سعی در جستجوی بیانات مقام معظم رهبری نموده شده و از کتابخانه های چندین دانشگاه و همچنین سایت های معتبر در این زمینه استفاده شده است. در گام بعدی با مراجعه به خبرگان و مصاحبه با صاحب نظران، اقدام به شفافیت موضوع و کسب اطلاعات بیشتر شده است.

اهمیت دفاع از دیدگاه قرآن

اهمیت دفاع از آنجا ناشی می شود که همه موجودات زنده، اعم از انسان و غیر انسان، به حکم فطرت و عقل، برای بقا و ادامه حیات، نیازمند رفع موانع و دفع دشمن خویشانند؛ زیرا جهان ماده، صحنه تنازع بقا و کشمکش است و هر موجود زنده ای می کوشد تا از حق فطری زنده ماندن دفاع کند و به اصطلاح، به قانون فطری و ذاتی جلب منفعت و دفع ضرر عمل کند و مزاحمان را از خود دفع کند. از آنجا که اسلام، دین عقل و فطرت است، به این نیاز فطری و عقلی بشر نیز توجه الزام را مبذول داشته و ضمن تأیید این نیاز فطری و حکم عقلی، بر ضرورت و اهمیت آن تأکید ورزیده است. از منظر قرآن کریم اگر متجاوزی، تجاوز کرد و مدافع اقدام به دفاع نمود. در این حال آن را دفاع می نامند اما زمانی مشروع است که شرایط و حدود را رعایت کند. چرا که خداوند معتدین را دوست نمی دارد. دفاع خود به معنای دور کردن می باشد و مشروع یعنی آن چه که شرع قبول دارد و بر اساس راه و روش درستی باشد. دفاع مشروع حقی است که فرد مورد

تجاوز دارد تا در هنگام ضرورت برای دفع خطراتی که او را تهدید می کند استفاده نماید. اما در دفاع مشروع هدف همیشه باید فی سبیل الله و برای اقامه توحید باشد. باید گفت که دفاع مشروع تاریخیچه ای طولانی دارد. چون که دفاع کردن از امور فطری بشر است و قاعدتاً هر فردی که مورد تجاوز قرار بگیرد به حکم فطرت، حق دفاع از خود را دارد. علاوه بر فطرت، از نظر عقلی نیز زمانی که فردی مورد تجاوز قرار بگیرد، به حکم عقل حق دفاع دارد. اما در قرآن کریم و منابع دینی برای این که کسی از حدود خود تجاوز نکند شرایط دفاع را بیان می کنند که عبارتند از: ۱- ضروری بودن دفاع، ۲- دفاع باید با خطر و تجاوز متناسب باشد. اصولاً موارد دفاعی یا دفاع از نفس است یا عرض و ناموس، یا مال خود و دیگری (در صورتی که فرد قادر به دفاع از خود نباشد) و همچنین دفاع از مرزهای اسلامی می باشند. بدین جهت، قرآن کریم بر ضرورت آمادگی کامل برای دفاع همه جانبه تأکید ورزیده، میفرماید: « وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ التَّعْلَمُونَ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تَنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ التَّظَلُّمُونَ » (سوره انفال، آیه ۶۰). ترجمه این آیه شریفه بدین صورت است: هر نیرویی در قدرت دارید برای مقابله با آنها (دشمنان) آماده سازید و اسبهای ورزیده (برای میدان نبرد) تا به وسیله آن دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را که شما نمی شناسید و خدا آنها را میشناسد و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید به طور کامل به شما باز گردانده میشود و به شما ستم نخواهد شد.

دشمن از نگاه امام خامنه ای

دفاع، در مقابل حمله و تهاجم دشمن صورت میگیرد؛ لذا ابتدا باید دشمن را شناخت و به تناسب نوع تهاجم و عرصه تاخت و تاز او، دفاع کرد. برای شناخت دشمن باید هدف، ماهیت و ابزارهای نبرد او را بشناسیم:

الف. هدف دشمن

دشمن به دنبال جدا کردن مردم از اسلام و ملت از مسئولاناست. هدف آنها این است که ما را از اسلام جدا کنند؛ ملت را از مسئولین جدا کنند؛ ملت را از انقلاب دلسرد کنند؛ ملت را از آینده جهاد و دفاعش ناامید کنند؛ ملت را از میدان و مرکز صحنه مبارزه عقب بزنند (بیانات در دیدار فرماندهان بسیج سراسر کشور ۱۳۷۱/۷/۲۸). هدف دیگرشان این است

که ایجاد تردید کنند، دلها را نسبت به یکدیگر چرکین کنند، مردم را در مقابل هم قرار بدهند (بیانات در دیدار با بسیجیان کشور ۱۳۸۸/۹/۴). البته نباید فراموش کنیم که دشمن از هر طریقی تلاش میکند تا به اهدافش برسد. دشمن، ترفندهای گوناگون دارد و آن ملتی موفق می شود که فریب نخورد. دشمن سعی می کند آرزوهای انقلابی را در نظر یک ملت مؤمن، کوچک کند و نیازهای مادی و کوچک را در نظر او بزرگ کند.

ب. ماهیت نبرد دشمن

جنگ امروز، جنگ نظامی نیست، بلکه جنگ روانی و جنگ نرم است. دشمن به سراغ سنگرهای معنوی، ایمانها، معرفتها، عزمها و ارکان اساسی کشور می آید. میآید که آنها را منهدم کند و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل کند. مقام معظم رهبری فرمودند: امروز جنگ نظامی با ما خیلی محتمل نیست - نمی گوییم به کلی منتفی است، اما خیلی محتمل نیست - لکن جنگی که وجود دارد، از جنگ نظامی اگر خطرش بیشتر نباشد، کمتر نیست؛ اگر احتیاط بیشتری نخواهد، کمتر نمیخواهد (بیانات در دیدار با بسیجیان کشور ۱۳۸۸/۹/۴).

ج. ابزارهای دشمن

یکی از ابزارهای دشمن، اختلاف افکنی و ایجاد بدبینی برای از هم گسستن افراد جامعه است. در این رابطه مقام معظم رهبری فرمودند: یکی از ابزارها در جنگ نرم این است که مردم را در یک جامعه نسبت به یکدیگر بدبین کنند، بددل کنند، اختلاف ایجاد کنند؛ یک بهانه ای پیدا کنند، با این بهانه بین مردم ایجاد اختلاف کنند؛ مثل همین قضایای بعد از انتخابات. ابزارهای دیگری که دشمن به کار میگیرد عبارتند از: جنگ به وسیله ابزارهای فرهنگی، به وسیله نفوذ، به وسیله دروغ، به وسیله شایعه پراکنی؛ با ابزارهای پیشرفتهای که امروز وجود دارد؛ ابزارهای ارتباطی ای که ۱۰ سال قبل و ۱۵ سال قبل و ۳۰ سال قبل نبود، امروز گسترش پیدا کرده است (بیانات در دیدار با بسیجیان کشور ۱۳۸۸/۹/۴).

حکومت و دولت

دولت های وقت در دوران پس از انقلاب تلاش کرده اند فرمان های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی قرآن کریم که در قالب حکمت ها و دستورهای صریح، خطاب به پیامبر نازل شده است را به صورتی عالمانه و همه جانبه نگر در

ساختار حکومت داری بگنجانند. در واقع نهادینه شدن مؤلفه های قرآنی در راهبردهای جمهوری اسلامی ایران، بنیاد تشکیل یک دولت اسلامی در حکومت اسلامی را سبب گردیده است. حکومت از ریشه «حکم» به معنی قضاوت کردن، فرمان دادن و فرمانروایی است؛ بنابراین «حاکم» یعنی کسی که فرمان می دهد، قضاوت و حکومت می کند. به طور کلی حکومت مجموعه ای از نهادها و سازمان های سیاسی- اجتماعی است که برای اداره امور کشور و حفظ انتظام جامعه، به وجود می آید. دولت به مفهوم عام، به وسیله این نهادها تجلی می یابد و اعمال حاکمیت می کند.

قدرت ملی

توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به نحوی که آنچه می خواهیم اتفاق بیافتد. در «فرهنگ لغت کالینز»^۱ واژه قدرت به معنای توان یا قابلیت انجام کاری و نیز کنترل یا سلطه یا حالتی از کنترل، سلطه یا حاکمیت، معنی شده است. «رابطه دال»^۲ قدرت را توان وادار کردن سایر بازیگران به انجام آنچه در غیر این صورت انجام نمی شد یا توان جلوگیری از انجام چیزی که در غیر این صورت انجام می شد، معنی کرده است (ساعد، ۱۳۹۰: ۱۰۵). در یک جمع بندی می توان گفت که قدرت در «حوزه شخصی» یعنی هر نیرو یا اقتداری که از توان مطیع ساختن دیگران، به اطاعت واداشتن آنان و یا ایجاد آشتی بین خواسته های آنان برخوردار باشد. قدرت در «حوزه دولتی» به توانایی یک کشور بر تأثیر گذاشتن بر رفتار دیگر کشورها و یا کنترل رفتار سایر کشورها تعریف شده و در «حوزه عمومی» توانایی و قابلیت انجام کار خاص، تولید یا تخریب معنا شده است. از دیدگاه قرآن، جامعه بشری نیاز به حکومت دارد؛ چون زندگی دسته جمعی بدون حکومت ممکن نیست. تقسیم مسئولیت ها، تنظیم برنامه ها، اجرای مدیریت ها و جلوگیری از تعدیات و تجاوزها، تنها به وسیله حکومت ها ممکن است؛ اما برای به دوش کشیدن این رسالت قدرت لازم است؛ بنابراین قدرت در بینش اسلام، ابزار به عهده گرفتن این امانت و وسیله دفاع از حاکمیت خدا و اقامه قسط است. حال آن که قدرت در دست حکومتی که این رسالت خدایی را به دوش نمی کشد، نامشروع و خیانت است.

---

¹ Collins

² Robert Dahl

ایران به عنوان یکی از تمدن های کهن و عظیم جهان، دارای تاریخی پر از حوادث گوناگون تلخ و شیرین است. طبعاً آن اقتدار کشور نیز در گذر تندبادهای عظیم تاریخی، اشکال گوناگون به خود گرفته است. شکوفایی، رکود و سقوط ایران در طول تاریخ با قدرت و ضعف دستگاه های حاکم ارتباط داشته است. به یقین می توان گفت که با پیروزی انقلاب اسلامی، در بسیاری از عرصه ها به شکوفایی های چشمگیری دست یافته ایم که این امر برای دولت های استکباری، بسیار نگران کننده است و آن ها از هر شیوه ای، به دنبال ضربه زدن به امنیت کشور هستند. قدرت ملی از جمله ارزش های مطلوب جوامع کنونی است. هر کشور و ملتی به دنبال اقتدار ملی است و برای نیل به آن تلاش می کند تا بسترهای لازم را فراهم کند. تعریف شاخص های اقتدار ملی تابع جهان بینی افراد است؛ به همین دلیل، با وجود اشتراک در برخی شاخص ها، تفاوت هایی نیز دیده می شود. نکته مهم تر در میزان ارزش دهی به اقتدار ملی است. این مسئله هم به شدت متأثر از مبانی ارزشی حاکم بر یک جامعه یا نظام سیاسی مسلط بر آن جامعه است. برخی اقتدار و قدرت ملی را یک مطلوب نهایی و آرمانی می دانند که برای نیل به آن، سایر اهداف و ارزش ها را باید به خدمت گرفت و حتی برخی ارزش های انسانی و الهی را نیز در این مسیر می توان قربانی کرد؛ اما عده ای دیگر، ارزش اقتدار ملی را در چارچوب یک جهان بینی جامع تر و برتر تعریف می کنند.

امنیت ملی

یکی از اساسی ترین هدف های تشکیل حکومت و نظام های سیاسی در جهان، تأمین امنیت و حفظ آن است و بر همگان آشکار است که تنها در پرتو «امنیت» بشر قادر خواهد بود با خاطری آسوده، به کار و فعالیت مشغول شود و اندیشه های خویش را به کار اندازد. امنیت بستر نوآوری و اختراع است و انسان ها در سایه امنیت می توانند در عرصه های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، صنعتی، دفاعی و غیره، به رشد و شکوفایی نائل گردند. مقام معظم رهبری نیز در این باره می فرمایند: امنیت ملی، برای یک ملت از همه چیز واجب تر است. اگر امنیت ملی نباشد، هیچ دولتی نمی تواند کار کند؛ برای سازندگی، هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد. وقتی هرج و مرج و ناامنی باشد، هیچ مشکلی از مشکلات مملکت حل نخواهد شد. بررسی نقش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در تحقق دولت اسلامی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری برای یک ملت، در درجه اول امنیت است (بیانات در دیدار گروهی از سپاهیان و بسیجیان

در مشهد ۱۰/۶/۱۳۷۸). و یا در سخنانی دیگری فرمایند: «اگر امنیت نباشد، بسیاری از خیرات جامعه از آن جامعه رخت خواهد بست» (بیانات در دیدار فرماندهان و گروهی از کارکنان ۱۷/۷/۱۳۷۸).

ایستادگی در مقابل تهدیدات علیه امنی

دفاع یک امر فطری است که از جانب خداوند در موجودات به ودیعه قرار داده شده است تا بتوانند به حیات خود ادامه دهند. در اسلام بحث دفاع در قالب جهاد آورده شده است و از آن جایی که اسلام به کرامت انسانی اهمیت والایی می دهد و آزادی را اساس آن برمی شمارد، دفاع را در مقابل هر عاملی که باعث تضعیف کرامت انسانی و نفی آزادی شود، واجب می داند. تهدید نیز عبارت است از هر اقدامی که اهداف، ارزش های حیاتی جامعه و امنیت ملی کشور را از طرف دشمن خارجی و یا عوامل داخلی آن، به خطر اندازد. هدف اصلی در تهدید، تغییرات اساسی در نظام سیاسی یک کشور است. به عبارت دیگر شرایط تهدید، شرایطی است که به موجب آن، حیات کشور و نظام ارزشی آن به خطر افتاده باشد. شناخت به موقع تهدید، اولین و مهم ترین گام در خنثی سازی عملیات دشمن است (لطفی، ۱۳۹۵: ۲۲).

مقام معظم رهبری و اقتدار ملی

«اقتدار» از ریشه «قدر» به معنی اندازه، مقدار، قدرت، طاقت، نیرو و هر چیزی را در وقت خود انجام دادن است (معین، ۱۳۸۷: ۱۵۱). اقتدار، جلوه ای از قدرت است و بر اطاعت از آن دلالت دارد. در تعریف اقتدار می توان گفت که روابط بین دو مقام که یکی مافوق و دیگری زیردست، به گونه ای که هر دو روابط را مشروع بدانند و یا اقتدار قدرت دارای نوعی مشروعیت است. اقتدار همواره با نوعی ارج و شکوه و به طور دقیق تر با یک اعتماد و اتکال شخصی یا جمعی به کسی که اقتدار به او نسبت داده شده، همراه است؛ ازاین رو اقتدار چیزی نیست که شخصی یا نهادی فی نفسه دارا شود، بلکه معنایی است که در روابط با دیگران و طی یک فرایند اجتماعی پدید می آید و اشاره به نوعی شناسایی و اقرار به صلاحیت و به کفایت هایی دارد که نزد دیگران آشکار شده است. دانشمندان علوم سیاسی در مفهوم اقتدار، اتفاق نظری ندارند. «میخلز» اقتدار را «جلوه ای از قدرت» می داند و آن را چنین تعریف می کند: توانایی ذاتی یا اکتسابی برای

اعمال تفوق بر یک گروه. بیرستد به هر یک از اجزای این تعریف خرده می‌گیرد و می‌گوید: اقتدار توانایی نیست، بلکه یک رابطه است؛ نه ذاتی است و نه جنبه اعمال تفوق دارد. مک‌آیور معتقد است که اغلب اقتدار را قدرت می‌دانند: قدرت فرمان به اطاعت. در اسلام، منشأ تمامی قدرت‌ها، خدای متعال است و هیچ قدرتی جز به مشیت الهی و غیر از ناحیه او پدید نمی‌آید. انتشار اقتدار در اسلام نیز از خدا به سایرین است، چنان که اقتدار پیامبر تابع و جلوه‌ای از قدرت خدای متعال است که به جانشینان او منتقل شده است. اقتدار در اسلام به واسطه قداست منبع انتشار، امری مقدس به شمار می‌رود و با سلب قداست از آن، نامشروع می‌شود و عنوان طاغوت به خود می‌گیرد (معین، ۱۳۸۷: ۱۵۱).

مردم جهان در قالب ملت‌های گوناگون در کشورهای مستقل به حیات خویش ادامه می‌دهند. هر کشوری از حکومتی برخوردار است و حکومت‌ها برای اداره جامعه خویش ناگزیر به اعمال حاکمیت داخلی و تنظیم روابط خارجی هستند. به قدرت دارای مشروعیت که از ناحیه یک حکومت در یک کشور برای تأمین و تحقق اهداف و منافع ملی آن کشور اعمال می‌شود، اقتدار ملی آن کشور گفته می‌شود. در تعریف دیگر «اقتدار ملی» برآیند قدرتی است که از طریق ملت در حاکمیت متمرکز می‌شود. اقتدار ملی برآیند ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی همراه با حفظ شرافت‌های انسانی است که می‌تواند باعث اعتلا و سربلندی آن جامعه در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی شود و امکان توطئه، تطمیع و تجاوز را از بیگانگان بگیرد. به طور کلی اقتدار ملی یعنی رسیدن به مشخصه‌هایی که به یک کشور امکان می‌دهد تا در مقابله با تهدیدهای بالقوه یا بالفعل خارجی، دوام آورد و در راه پیشبرد امر توسعه اقتصادی، اجتماعی، انسانی و مهم‌تر از همه فرهنگی، قدم بردارد.

به عقیده مقام معظم رهبری، اقتدار ملی برای یک کشور حافظ هویت او، مایه عزت او و وسیله رسیدن او به آرمان‌هاست. اقتدار ملی، فقط به معنای توانایی‌های نظامی نیست، اقتدار ملی یک مسئله همه‌جانبه است و بر دوش همه دستگاه‌هاست و ایجاد و تقویت آن، به عنوان یک وظیفه اصلی بر دوش هر سه قوه اساسی کشور نهاده شده است: «اقتدار ملی یک مفهوم و مقوله کاملاً پیچیده و مرکب است که به معنای نظامی گری نیست. اقتدار ملی دست قدرتمندی است که مجموعه نیروهای فعال قوای سه‌گانه در تشکیل آن سهم دارند و باید وظیفه خودشان را با شجاعت و اقتدار و امید و بدون رودربایستی و با همکاری کامل، انجام دهند. یک ملت اگر اقتدار ملی داشته باشد. اقتدار در زمینه اقتصاد، سیاست، فرهنگ و سازمان دهی دولتی، مشکلات مادی و معنوی اش حل خواهد شد» ایشان همچنین نقش مردم، دولت و

مسئولان کشور را در تحقق کامل اقتدار ملی مشخص کرده اند. اقتدار ملی به معنای این است که یک ملت در مسئولان کشور جلوه های قدرت و توانایی و عزت خود را مشاهده کند و کارها با سیاست های درست، با برنامه ریزی صحیح، با جدیت و پشتکار و با هماهنگی و انسجام کامل پیش برود. در سایه اقتدار ملی است که مردم می توانند به قدر استعدادهایشان و با شکوفایی این استعدادها، تلاش خود را مبذول کنند. هر سه قوه باید تلاش کنند تا با جدیت و پشتکار و توکل و اعتماد به مردم و همکاری با یکدیگر اقتدار ملی را تجلی بخشند و مظهر اقتدار ملی بشوند. اقتدار ملی، هم زمینه نظامی دارد، هم زمینه اقتصادی دارد، هم زمینه سیاسی دارد، هم زمینه سازمانی دارد. در همه ی زمینه ها، مسئولان می توانند کاری کنند که ملت احساس اقتدار کند (بیانات در دیدار با مسئولان ۱۳۹۳/۱۲/۱۰).

نگرانی های امنیتی ایران

بر کسی پوشیده نیست که از نظر آیت اله خامنه ای در کنار آمریکا، رژیم اسرائیل دیگر دشمن اصلی امنیت و ثبات ایران قلمداد می شود (بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام ۱۳۸۹/۰۳/۱۴). نقش عربستان سعودی در تأمین مالی گروه هایی مانند القاعده، طالبان و داعش کاملاً مشخص است. از آنجا که کشور ایران در قلب منطقه ای بحرانی قرار دارد و مرزهای آبی و زمینی کشور همواره مورد تهدید و تهاجم دشمنان قرار دارد.

در واقع محیط اطراف ایران و کشورهای همسایه پر از پایگاه های نظامی کشورهای غربی است و غربی ها شرکای بسیار متنوعی در این منطقه دارند. از طرف دیگر بر کسی پوشیده نیست که کشورهای همسایه ایران مانند عراق، افغانستان، پاکستان و یمن دچار بحران های گوناگونی هستند. کشورهایی مانند عربستان و امارات دشمنان خونی و متحد ایران بوده و همواره برای ضربه زدن به ایران از هیچ اقدامی کوتاهی نکرده اند.

اندیشه دفاعی در منظر امام خامنه ای

در تعریف اندیشه دفاعی حضرت امام خامنه ای چنین میفرمایند: تفکر و ذهنیتی که مجاهدان، رزمندگان و سازمانهای دفاعی، مبتنی بر مبانی اعتقادی و مذهبی، مبتنی بر تحولات محیطی و مبتنی بر تجارب و ذخایر تجربی دارا می باشند تا

در حوزه‌های که دفاع در آن تکلیف و مأموریت باشد حضور داشته و شرکت فعال نمایند و بر اساس آن تفکر بتوانند فلسفه دفاعیشان را بیان و اعالم، دستورات و قوانین دفاعیشان را تدوین و نهادینه و علوم و ابزارهای موردنیازشان را تولید و به کارگیری نمایند اندیشه دفاعی گوئییم (مراد پیری؛ ۱۳۹۱؛ ۴۲). اندیشه دفاعی، تفکر و تأملی منسجم، دارای چارچوب نظری، اصولی و مستدل و با اهمیت در مورد امر یا رأی دفاعی است؛ که به گونه ای قاعده مند و توأم با انسجام درونی گفتمانی در اسلام ناب محمدی به بررسی موضوع بقای مادی و معنوی جامعه میپردازد تا آن را در برابر خطرها و تهدیدهای سخت و نرم نظامی خارجی ایمن سازد و برای حصول به امنیت و تأمین منافع ملی به طرح ریزی و برنامه ریزی می پردازد. اندیشه دفاعی در تعریف عام به معنای هر گونه تفکر درباره امر دفاعی و در تعریف خاص به معنای هر گونه اندیشه منسجم، دارای چهارچوب نظری، اصولی و مستدل و با اهمیت در امور دفاعی است. منظور از امور دفاعی نیز اموری است که به گونه ای با موجودیت و بقای یک سرزمین و حفظ حاکمیت آن ارتباط دارد. از این منظر اندیشه دفاعی ارتباط عمیقی با اندیشه سیاسی و اجتماعی اندیشمند دارد و در ذیل آنها قرار میگیرد (مراد پیری؛ ۱۳۹۱؛ ۴۲).

ویژگی های اندیشه دفاعی

عزت، اعتماد و سربلندی کشور ایران مبتنی اندیشه های دفاعی امام خامنه ای است که همراه با عشق به جهاد و شهادت و آگاهی بخشی و الهام بخشی به ملت های جهان اسلام میباشد. تأکید ایشان بر قدرت درونزا، وحدت ملی، مشارکت عمومی، آینده نگری و برآورد تهدیدات پیش رو و همچنین تلفیق قدرت نرم و قدرت سخت و پشتوانه سازی قدرت دفاعی با فعالسازی مؤلفه های قدرت ملی است (رحیم صفوی، ۱۳۹۳). اندیشه دفاعی در جمهوری اسلامی ایران به دنبال حفاظت و تأمین توانمندیها و قابلیت های حاکمیتی است؛ بر این اساس، اندیشه دفاعی باید مبنا و بنیاد نقشه راه نظامی را شکل داده و سمت و سوی آن را نیز مشخص نماید (فیروز آبادی، ۱۳۹۱؛ ۱۶). بنا بر آنچه در تعریف اندیشه دفاعی بیان شد اهمیت اندیشه دفاعی به قدری زیاد است که هرچه بین اندیشمندان دفاعی یک کشور یا سازمان و بین مبانی، مؤلفه ها و دستاوردهای اندیشه دفاعی، وحدت، هماهنگی و یکپارچگی بیشتر باشد، امنیت کشور در سطح بالاتری قرار خواهد داشت.

کارکردهای اندیشه دفاعی

اندیشه های دفاعی دستاوردهای بسیار ارزشمندی دارد و در اصل هدایتگر اصلی ایدئولوژی و علم نظامی است که بر اساس آن سیاست دفاعی یک کشور شکل میگیرد. از منظر بسیاری از اندیشمندان نظامی، سیاست دفاعی، تدابیر، رهنمودها و خط مشی های تدوین شده برای تأمین اهداف ملی است. لذا همین تدابیر و خط مشیها نشأت گرفته از اندیشه دفاعی آن جامعه برای مقابله با تهدیدات خواهد بود. در یک جمع بندی، کارکردهای اندیشه دفاعی را میتوان به سه دسته تقسیم نمود: الف: دستاوردهای اولیه اندیشه دفاعی، شامل ایدئولوژی، فلسفه و علم دفاعی است، ب: دستاوردهای ثانویه که در اصل حوزه کاربردی اندیشه دفاعی را مشخص میکند شامل حوزه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی خواهد بود، ج: دستاوردهای نهایی اندیشه دفاعی، شامل سیاست دفاعی یک کشور خواهد بود که ساختار و سازمان دفاعی کشور، راهبردهای دفاعی، تسلیحاتی، بودجهای و نوع روابط با قدرت نظامی، سیاسی و غیره را بیان میکند.

برخی راهبردهای دفاعی

برخی از مؤلفه های دفاعی از منظر آیت اله خامنه ای به شرح ذیل می باشد:

۱. ابزار شناسایی دشمن

مقام معظم رهبری بارها صحنه های سیاسی امروز را با جبهه جنگ مشابه دانسته اند و فرموده اند که برای دفاع مؤثر در برابر دشمن نیاز به روشها و ابزارهای مناسب شناخت وجود دارد. باید مواضع دشمن، اهداف آنها و نیز ابزاری که برای نیل به این هدف استفاده میشوند، شناسایی گردند. با چنین راهبردی به هیچ عنوان مورد حملات غافلگیرانه دشمن قرار نخواهیم گرفت. با شناخت مواضع دشمن میتوانیم مواضع خود را به منظور چیره شدن بر آنها ایجاد نماییم و در دفاع از خود و امت اسلامی موفق باشیم. لذا یکی از مهمترین اقدامات نیروهای مسلح و امنیتی شناسایی دقیق دشمن و مواضع آن است تا بتواند استراتژی مناسب را برنامه ریزی و اتخاذ کند (بیانات در دیدار مردم مازندران ۱۳۸۸/۱۱/۶).

۲. آمادگی برای مواجهه با دشمن

اگر یک ملت وقتی به دنبال یک هدفی حرکت میکند، نداند سر راه او چه خطراتی است، چه کمین کرده‌هایی هستند، چه باید کرد در مقابل اینها، خود را رها کند، قید و بندهای خود را رها کند، بی خیال باشد، ضربه خواهد خورد. همه ملت‌هایی که در جهت یک هدف بزرگی حرکت کردند و وسط راه ضربه خوردند و گاهی آنچنان افتادند که دیگر قرن‌ها بلند نشدند. ندانستند چی در انتظار آنهاست و خود را برای مواجهه با آن آماده نکردند. کسب آمادگی و ارتقای آمادگی نیروهای مسلح باید لحظه به لحظه افزایش یابد و آنها خود را همیشه در برابر تهدیدات و تجاوزات دشمن آماده نگه دارند و لحظه‌ای در این موضوع حساس درنگ و کوتاهی نکنند (بیانات در دیدار مردم مازندران ۱۳۸۸/۱۱/۶).

۳. شناخت لحظه‌ها

مشکل برخی از افراد و مجموعه‌ها این است که لحظات را نشناخته‌اند؛ آنها بی ایمان نیستند، بی شوق و بی محبت هم نیستند؛ اما لحظه شناس نیستند. شناختن موقعیت، فهمیدن نیاز، حضور در لحظه مناسب و موردنیاز؛ این اساس کار است که نیروهای مسلح باید این را هم با خود همراه داشته باشد تا بتواند تصمیمات درست و سازنده بگیرد؛ تا آن کاری را که باید انجام بدهد، بتواند انجام بدهد (بیانات در دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی ۱۳۸۸/۱۰/۲۹).

۴. شناخت اهداف

اگر یک ملت وقتی به دنبال یک هدفی حرکت میکند، نداند سر راه او چه خطراتی است، و چه باید بکند در مقابل اینها، خود را رها کند، قید و بندهای خود را رها کند، ضربه خواهد خورد. همه ملت‌هایی که در جهت یک هدف بزرگی حرکت کردند و وسط راه ضربه خوردند و گاهی آنچنان افتادند که دیگر قرن‌ها بلند نشدند، مشکلشان از همینجا آغاز شد، ندانستند چی در انتظار آنهاست و خود را برای مواجهه با آن آماده نکردند (بیانات در دیدار مردم مازندران ۱۳۸۸/۱۱/۶). پس نیروهای مسلح لزوماً باید اهداف خودشان را طبق موازین اسلامی ترسیم کنند و در جهت تحقق آن گام بردارند.

۵. قدرت تحلیل

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: من از سابق مکرر گفته‌ام که اگر ملتی قدرت تحلیل خودش را از دست بدهد، فریب و شکست خواهد خورد. اصحاب امام حسن (ع) قدرت تحلیل نداشتند؛ نمی‌توانستند بفهمند که قضیه چیست و

چه دارد می گذرد. اصحاب میرالمؤمنین (ع) آنهایی که دل او را خون کردند، همه مغرض نبودند؛ اما خیلی از آنها- مثل خوارج- قدرت تحلیل نداشتند. قدرت تحلیل خوارج ضعیف بود (بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم ۱۳۷۰/۱/۲۶). نیروهای مسلح باید قدرت تحلیل مناسب داشته باشند تا بهترین و مناسب ترین راهبردهای دفاعی را بسته به موضوع و پیشامد به وجود آمده اتخاذ کنند.

۶. ابزار حرکت

در زندگی پیچیده اجتماعی امروز، بدون آگاهی از آینده نمی شود حرکت کرد. جوانها باید فکر کنند، بیندیشند، بصیرت خودشان را افزایش بدهند. معلمان روحانی، متعهدان موجود در جامعه ما از اهل سواد و فرهنگ، از دانشگاهی و حوزوی، باید به مسئله بصیرت اهمیت بدهند؛ بصیرت در هدف، بصیرت در وسیله، بصیرت در شناخت دشمن، بصیرت در شناخت موانع راه، بصیرت در شناخت راههای جلوگیری از این موانع و برداشتن این موانع؛ این بصیرتها الزم است. وقتی بصیرت بود، آن وقت شما میدانید با کی طرفید، تا ابزار لازم را با خودتان بر دارید. خوشبختانه با تلاش و کوشش جوانان این سرزمین امروز نیروهای مسلح از بالاترین تجهیزات و به روز ترین امکانات برخوردار هستند اما بصیرت ابزاری بسیاری لازم و حیاتی است که نیروهای مسلح باید در تک تک واحدهای مختلف و افرادشان آموزش دهند و در تک تک تصمیمات و راهبردهای دفاعی خود بصیرت داشته باشند.

۷. استقلال و ثبات

از نظر ایشان، یکی از شروط اصلی نیروهای مسلح کسب اقتدار ملی و وابستگی نداشتن و استقلال کشور است. ایشان نظام ستم شاهی را عاجز و ذلیل می دانستند، چون وابسته بود و دلیل این وابستگی را غارت منابع ملی توسط بیگانگان و وجود پایگاه های نظامی در سرحدات یا داخل کشور می دانستند: «اگر چنانچه ایران مستقل بود و تحت نظر دیگران آن پیوند به نظام دیگران اداره نمی شد، دیگران در آن دخالت نداشتند و قدرتمند بود و نظام نداشت، ثبات از برای ایران حاصل می شد. ایرانی ها هم می خواهند که ایران ثابت باشد، متزلزل نباشد، هر روز یک کسی در آن دخالت نکند، هر کاری می خواهند به دست نوکران شان اجرا نکنند، دخالت در مقدرات مملکت نکنند» (بیانات در دیدار مردم مازندران ۱۳۸۸/۱۱/۶).

۸. اتکای حکومت به ملت

صورت دیگر استقلال از بیگانه، اتکا به ملت و مردم است. از نظر امام خامنه ای، اقتدار ملی در پیوستگی حکومت و مردم است. ایشان معتقدند نیروهای مسلح در صورتی می تواند مقتدر است که مورد حمایت مردم باشد و به توانایی های آن ها متکی باشد: «اگر مثلا نیروهای مسلح ایران چنانچه قدرتی داشته باشد برای خود ملت باشد، برای خود ایران باشد، اگر ناشی از اراده ملت باشند، این ها نمی گذارند که دشمنان در ایران تصرف کنند. ثبات، تابع قدرتمندی و استقلال است. قدرتمندی به این است که نظام مان و نیروهای مسلح مان را از گرفتاری ای که آمریکا برایش پیش آورده نجات بدهیم و یک نظام متکی بر ملت ایجاد کنیم و به طبع آن نیروهای مسلح قوی داشته باشیم».

۹. نیروی مسلح قوی و مجهز

امام خامنه هم زمان با تأکید بر عواملی چون استقلال ملی، اتحاد همه جانبه و اتکا به مردم از نقش تجهیزاتی نیروهای مسلح غافل نمی شوند. ایشان نقش تجهیزات را در اقتدار نظامی مهم می دانند؛ به همین دلیل بر تقویت نیروهای مسلح تأکید مکرر دارند و هشدار می دهند که توجه به عوامل دیگر نباید موجب غفلت از این موضوع بشود: «من به عنوان فرمانده کل قوا، به مسئولین و تصمیم گیرندگان نیز دستور می دهم که در هیچ شرایطی از تقویت نیروهای مسلح و بالا بردن آموزش های عقیدتی و نظامی و توسعه تخصص های لازم و خصوصا حرکت به طرف خودکفایی نظامی غفلت نکنند و این کشور را برای دفاع از ارزش های اسلام ناب و محرومین و مستضعفین جهان در آمادگی کامل، نگه دارند و مبادا توجه به برنامه های دیگر موجب غفلت از این امر حیاتی گردد که مطمئنا غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، طمع تهاجم و تجاوز بیگانگان و نهایتا تحمیل جنگ ها و توطئه ها را به دنبال می آورد» (بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم ۱۳۷۰/۱/۲۶).

تحلیل یافته ها

نگاه هوشمندانه مقام معظم رهبری در حوزه راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح کاملا ملموس بوده و دارای دو ویژگی کاملا مشخص است؛ اول دقت نظر و تشخیص درست تهدیدات حال و آینده نظام سلطه جهانی علیه ایران و تشریح آن

برای مسئولان، و دوم ارائه راهبردهای دفاعی بسیار قوی و مؤثر برای مقابله با تهدیدات و تبدیل آن به فرصت ها، که ضمن شکست و یأس دشمن، باعث تقویت جبهه مقاومت شده است. با توجه به بالا بودن نقش مؤلفه های ایدئولوژی نسبت به عملیاتی در تحقق دولت اسلامی، به روشنی مشخص است که نقش نیروهای مسلح در زمینه عمل به معیارهای تحقق دولت اسلامی به اندازه اعتقادی فعال بوده و لازم است تا در جهت عمل به باورهای تحقق دولت اسلامی بیشتر گردد. با توجه به اهمیت نقش مردم در نیروهای مسلح و به عبارتی ویژگی خاص نیروهای دفاعی کشور که همان مردمی بودن آن است، نباید فراموش کرد که فاصله میان مردم و قوای نظامی ایران، به معنای کاستن قدرت آن ها، خطری جدی تلقی می شود و باید هرچه بیشتر در مردمی نمودن نیرو ها و اعتماد نیروهای مسلح به ملت و مردم کوشش مؤثر صورت پذیرد. فراموش نشود که مشروعیت هر قدرت و نیرویی با پذیرش و تابعیت مردم و دولت به وجود می آید. یکی از مهم ترین اهداف شکل گیری دولت ها در جوامع انسانی، تأمین و تداوم امنیت است. از این رو در نگاه اسلامی کسب قدرت و اعمال آن، برخلاف کاربرد آن در جوامع غربی، دارای ماهیتی دفاعی و استکبارستیز و دفاع محور است؛ این موضوع در اندیشه ها و بیانات مقام معظم رهبری نیز بارها و بارها تکرار شده است و ایشان مسئولان را به دستیابی به آن فراخوانده اند. بر این اساس، واضح است که باید در جهت ارتقای توانمندی های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدات خارجی به منظور تحقق دولت اسلامی تلاش بسیاری صورت گیرد.

نتیجه گیری

با توجه به مؤلفه های شناسایی شده، راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح تأثیرات بسیاری در قدرتمند شدن یک کشور دارد. با توجه به متفاوت بودن و پیچیدگی های عرصه های تهاجم دشمنان، به ویژه در دو دهه گذشته و به خصوص در شرایط سخت انقلاب و اوضاع غبارآلود چند سال اخیر که توسط دشمنان ایجاد شده، تبیین و تحلیل درست آن، متناسب با شرایط روز و همراه با ذکر مصادیق و بزنگاه ها نیاز به راهبردهای دفاعی مناسب و بصیرت بالایی دارد. همچنین مستلزم سطح بالایی از درک و هوشمندی میباشد. این موضوع و بصیرت دهی مردم به دفعات و با هوشمندی خاصی توسط مقام معظم رهبری مطرح شده و راهگشای بسیاری از مسائل می باشد. ایشان در طول سالیان گذشته همواره بر

موضوع راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح تأکید ویژه داشته اند و در سخنرانی های متعدد و به صورت مکرر، بررسی تاریخ و توجه به آن را به عنوان یک نیاز و ضرورت برای احاد جامعه به ویژه نخبگان، خواص و نیروهای انقلاب دانسته اند. در نبردهای مدافعان حق با باطل، بصیرت عامل اصلی پیروزی جبهه حق بوده است. در زمانها و زمینه هایی که حق و باطل در هم آمیخته، قدرت تشخیص سره از ناسره سلب میشود، و بصیرت به عنوان تنها نجات دهنده به کار میآید. در این مقاله مجموعه بیانات آیت اله خامنه ای از مراجع مختلف جمع آوری گردیده و بصیرت و ذکاوت ایشان در راهبردهای دفاعی نیروهای مسلح و اندیشه های دفاعی به صورت مواردی آورده شده است. به علت کمبود فضا، تنها مواردی از هوشمندی و ذکاوت های ایشان در زمینه راهبردهای دفاعی و برخوردهای دفاعی نیروهای مسلح ارائه شده است.

منابع

- آیت اله خامنه ای، (۱۳۶۸)، «بیانات در دیدار مسئولان نظام»، ۱۰ اسفند ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۷۰)، «بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم»، ۲۶ فروردین ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۷۱)، «بیانات در دیدار فرماندهان بسیج سراسر کشور»، ۲۸ مهر ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۷۸)، «بیانات در دیدار با جمعی از دانشجویان به همراه اقشار مختلف مردم»، ۲۱ تیر ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۷۸)، «بیانات در دیدار گروهی از سپاهیان و بسیجیان در مشهد»، ۱۰ شهریور ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۷۸)، «بیانات در دیدار فرماندهان و گروهی از کارکنان»، ۱۷ مهر ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۸۸)، «بیانات در دیدار با بسیجیان کشور»، ۴ آذر ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۸۸)، «بیانات در دیدار مردم مازندران»، ۶ اسفند ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۸۸)، «بیانات در دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی»، ۲۹ دی ماه.
- آیت اله خامنه ای، (۱۳۸۹)، «بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام»، ۱۴ خرداد ماه.

پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری: <https://www.leader.ir/langs>

رحیم صفوی، یحیی، دومین همایش تبیین اندیشه های دفاعی امام خامنه ای، خبرگزاری مهر.

ساعد، نادرف و علیدوستی، قاسم (۱۳۹۰)، دیپلماسی دفاعی تطبیقی و ترسیم سازواره الگوی مدیریت آن در جمهوری اسلامی ایران، راهبرد دفاعی، شماره ۳۴، صص ۸۵-۱۲۰.

سیاح، احمد (۱۳۶۵)، فرهنگ بزرگ جامع نوین، عربی به فارسی، تهران، چاپ دهم.

عمید، حسن (۱۳۶۲)، فرهنگ فارسی، تهران، امیر کبیر.

غفاری، مصطفی (۱۳۹۳)، تکیه بر عمق راهبردی در برابر ائتلاف با ابرقدرت ها، خبرگزاری مهر، قابل دسترسی در:

<http://www.Mehrnews.com/news/2383876/>

فیروزآبادی، حسن (۱۳۹۱). برداشتی از اندیشه دفاعی حضرت امام خامنه ای در حاکمیت جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.

لطفی، رحمان؛ حکمت نژاد، ناصر؛ باباتبار، ابوالقاسم (۱۳۹۳)، کالبد شکافی مفهوم دفاع هوشمند و مولفه های آن در اندیشه های مقام معظم رهبری، مجموعه مقالات دومین همایش تبیین اندیشه های دفاعی امام خامنه ای، تهران، جلد اول.

مراد پیری، هادی (۱۳۹۱)، روش شناسی و مؤلفه های اندیشه دفاعی حضرت امام خامنه ای، مقاله پذیرفته شده در اولین

همایش تبیین اندیشه های دفاعی اما خامنه ای، تهران

معین، محمد (۱۳۸۷)، فرهنگ فارسی، تهران، راهنما.

نوروزی، محمد تقی (۱۳۸۵)، فرهنگ دفاعی - امنیتی، تهران، انتشارات سنا، چاپ اول